



*Studia in Honorem Vibeke Roggen*. Ediderunt Han Lamers et Silvio Bär. Hermes Academic Publishing, Oslo 2022. 564 sider.

AV ØIVIND ANDERSEN

Vibeke Roggen fylte 70 i februar 2022 og gikk av som førsteamanuensis i latin ved Universitetet i Oslo ved slutten av vårsemesteret samme år. Hun falt for aldersgrensen, som det heter, ellers tror jeg nok hun gjerne hadde fortsatt.

Hennes *Cursus honorum* var uansett ikke over: I det hun gikk av, søkte hun universitetet om opprykk til professor, noe hun ble innvilget noen måneder senere. Uten å ha fungert som professor, ble hun professor *emeritus* – som hun og mange foretrekker å si, for *professor* er jo hankjønn på latin, må vite. Jeg for min del hører til dem som foretrekker å kalle kvinnelige profes-

sorer *emeritae*, dels av kjønnspolitiske grunner, dels fordi jeg ikke føler meg så alvorlig forpliktet på grammatikken i «dette herskesyge Tungemaal», som Christopher Bruun kalte latinen (den er jo også *egentlig* død – unnskyld!), og dels også fordi jeg tillater meg å tenke på partisippet som en apposisjon til Vibeke Roggen og Monika Asztalos og Synnøve des Bouvrie som kvinnelige vesener: *Vivat professor Vibeke, emerita!*

De fleste leserne av *Klassisk Forum* er sikkert kjent med iallfall noen av Vibeke Roggens tallrike små og store vitenskapelige og populærvitenskapelige arbeider og hennes kreative og pro-

duktive innsats for latin og klassiske studier i Norge. Vibeke har innlagt seg store fortjenester, jeg tør nesten ikke tenke på hvor vi hadde stått i dag uten henne. Hun er da også kjent for mange utenfor klassikernes krets, og profilert nok til å bli portrettert både i *Klassekampen* (i 2016) og i *Uniforum* etter avskjeden (september 2023). Vibeke er seg selv lik: I det første intervjuet erklærer den forhenværende ML-eren at latin og gresk må bli gjort mer tilgjengelig for folk her i landet «[f]or Norge er langt fra noen kulturnasjon i dag»; i det andre får vi høre at hun i sin tid takket nei til en plass på embedsstudiet i psykologi: «Det hadde gått opp for meg at psykologi ikke er en vitenskap». Hun sier det rett ut, og går rett på.

De som ikke er så kjent med Vibeke Roggens person og personlighet, den pedagogiske pasjonen og publikasjonene hennes, kan bare ta en titt i det festskriftet hun fikk da hun gikk av, endatil før hun var blitt professor *emeritus/emerita* og før hennes monumentale *Latinsk grammatikk* på 900 sider var utkommet. Jeg fikk ikke skrevet noe i det høyst fortjente festskriftet, og er glad for denne anledningen til å skrive litt om det, som en hyllest til Vibeke *post festum*.

Festskriftet er en æresgave – grekerne *geras* – til Vibeke. Og bare det at det foreligger, og at redaktørene Han Lamers og Silvio Bär, to av Vibekes kolleger på IFIKK (Institutt for filosofi, ide- og kunsthistorie og klassiske språk), tok et tidlig initiativ og har rodd prosjektet i land, gjør ære på henne. Det gjør hvert enkelt festskriftbidrag også. Noe godt kan sies om samtlige. Men festskriftsjangeren er problematisk. «Et varmt og fornøyet, om enn

litt rotete festskrift» skriver *Vårt Lands* anmelder Sigrid Elise Strømmen om *Kjære Elling* (2023) med tekster om og til Ingvar Ambjørnsens roman- og filmfigur Elling, som nordmenn elsker. Ingunn Økland i *Aftenposten* mener at Elling vil sette pris på å få sitt eget festskrift, «en gammelmodig og ærbødig sjanger» som hun sier. «I likhet med festskriftet flest har gratulantene forskjellig ambisjonsnivå. *Kjære Elling* rommer sin del av middelmådige leilighetsdikt, slappe brev og parasitering.» Det kan en naturligvis ikke si om festskriftet til Vibeke, men et *opus* både *mixtum* og *compositum* er det.

Etter et latinsk dedikasjonepigram av Tor Ivar Østmoe og et hyggelig bilde av jubilaranten, innledes boken med en avdeling *Exordia*. Det er tre av dem: Først utgiverens forord, der Vibeke berømmes som «en drivende kraft og en ledestjerne for klassisk kultur i Norge» og med rette prises for sin «uuttømmelige energi, entusiasme og sjenerøsitet». Dernest instituttstyret Tor Egil Førlands forord, som er mer løssluppet: «Vibeke Roggen er ustoppelig», «Vibeke Roggen er i alle kanaler». Endelig det nevnte portretintervjuet fra Klassekampen i 2016, som utdypet bildet av Vibeke som en uredde og kompromissløs ildsjel også langt utenfor fagets og landets grenser.

Disse innledende bidragene er trykket både på norsk og på engelsk. At de foreligger på engelsk, øker Vibekes *kydos* internasjonalt. Som en service til utenlandske lesere, er avisintervjuet blitt utstyrt med forklarende fotnoter. Særlig de bibliografiske er nyttige, det er her vi greiest finner henvisninger til noen av hennes viktigste utgivelser. Siden den engelske og den norske versjo-

nen av intervjuet har identiske fotnoter, får ikke bare utlendinger vite at «Toten is a district in Eastern Norway», vi norske kan lese at «Toten er et distrikt i Øst-Norge» (fotnote 6), og at Ludvig Holberg er «Norsk filosof og forfatter (1684–1754). Skal det være, så skal det være. Et sted er det imidlertid gått galt: Fotnote 15 er på engelsk i den norske versjonen og på norsk i den engelske.

Det er ellers ikke mye å sette fingeren på i den tykke boken. Det tjener redaktører og forlag til ære. Til en viss grad henger det vel sammen med at redaktørene gav bidragsyterne frihet til å følge de formelle og bibliografiske konvensjonene hver enkelt føler seg mest komfortabel med. Den inkonsistensen bidragene i mellom dette fører til, er til å leve med. I forfatterpresentasjonene (på engelsk) møter vi også noen norske kvinnelige pensjonerte professorer, en av dem kaller seg Professor Emeritus og en annen Professor Emerita. Det er fint at forfatterpresentasjonene ikke er for knappe, og hyggelig at mange skriver litt om hva de kan takke Vibeke for; andre fletter slikt inn i artikkelen sin. Slik blir festskriftet også et venneskrift, i høyere grad enn mange andre festskrifter. Et par og tyve av de 35 bidragsyterne er norske eller tilhører forskningsmiljøer i Norge.

Boken inneholder altså 35 bidrag. Jeg kan ikke nevne alle i denne anmeldelsen. Tretten er på engelsk, elleve på norsk (medregnet et bidrag på dansk), åtte på latin, et på tysk, et på spansk. Ikke mange andre enn Vibeke har kompetanse til å ha glede og utbytte av samtlige. Etter *Exordia* hersker ingen tospråkighet. Latinkunnskaper tas åpenbart for gitt hos lesere av festskriftet. På den annen side: De artiklene som

ikke er på latin, oversetter gjerne den latinen som siteres til artikkelens språk, noen ned til de minste fraser.

Artiklene er fordelt på fire seksjoner. I mange tilfeller må det ha vært vanskelig for redaktørene å avgjøre hvor de skulle plassere et bidrag. Tre av seksjonene er på rundt hundre sider hver: *Verba et voces*, *Miscellanea litteraria et historica*, og *Paedagogica*.

Den førstnevnte rommer litterære interpretasjoner, språklige observasjoner og historiske undersøkelser om ord og uttrykk og leksika. Alle de åtte bidragsyterne er eller har vært tilknyttet Universitetet i Oslo, unntatt Milena Minkova (Kentucky), som leverer – på latin, som man skjønner – en *adnotatio lexicographica* til en 1500-tallsforfatter. I denne seksjonen finner vi også bokens eneste bidrag skrevet på latin av en av Vibekes kolleger i Norge: Boris Maslovs *De stupore Vergiliano adnotationes*. Med sideblikk på Parrys formelbegrep («*collocutiones recurrentes hexametroque accomodatae*») drøftes steder i *Aeneiden* der Vergil bruker verbet *obstipuer*. Av bidrag som jeg tror kunne gå rett inn i et *refereed* tidskrift, er Monika Asztalos' fortolkning av et vers, eller eller kanskje snarere en bokstav i et vers av Catull, en av Vibekes favorittforfattere.

Det ligger allerede i overskriften *Miscellanea litteraria et historica* at seksjonen er en *varia*-del, en samling bidrag om ganske forskjellige ting. En slags enhetlighet har seksjonen forsåvidt som alle de syv bidragsyterne er norske. Tre av bidragene er på engelsk og kan stå seg i internasjonal forskning: Gresisten Sofia Hem belyser «arkitekten» Pindar, Pål Rykkja Gilbert drøfter inngående et intrikat problem i Platons

*Hippias Major*, mens Tor Ivar Østmoe fortolker et sted i *Aeneidens* siste bok. De øvrige bidragene er også interessante; et par av dem kunne helt sikkert forsvare en plass i *Klassisk Forum*, hvor de antagelig ville nå et større publikum enn i festskriftet.

De syv bidragene i *Paedagogica*-seksjonen har alle noe med skole og læring å gjøre, men dekker ellers et vidt felt. To av dem handler mye om jubilanten Vibeke. Hilde Sejersteds «*Sine qua non*: Vibeke Roggen og skolen – en varig forbindelse» er både en hyllest til Vibeke og en revy over latinens ned- og oppturer i og utenfor skolen. Tilman Hartensteins artikkel handler om NRKs radiokurs i latin og tilblivelsen av læreverket *Omnibus* (som Vibeke har en stor del av æren for) midt i 1990-årene. Begge bidragene er informative og morsomme å lese. De er naturlig nok på norsk, det er også Toon Van Hals bidrag om pedagogiske tiltak på 1500-tallet; nederlenderen takker Vibeke for sterk støtte da han begynte å lære seg norsk (det gjør også redaktørene Lamers og Bår i forordet til festskriftet – Vibeke lar ingen dø i synden). To andre artikler tar for seg latindidaktiske problemer og dilemmaer. Jan Papy presenterer oss for interessant teori og praksis på 1700-tallet; Federico Aurora oppdaterer leseren i et godt dokumentert bidrag om hva aktiv, muntlig bruk språkene bidrar til i innlæringen av døde språk. De to siste bidragene i boken kretser om voldtekt: Hvordan har utgivere og kommentatorer kommet til rette med voldtekter særlig i skoleutgaver av Terents (Iris Brecke), og hvordan skal vi avverge at Ovid med alle sine voldtekter, med *Metamorfosene* som «et opp-

rørende høydepunkt i forfatterskapet» blir brukt til å rettferdiggjøre voldtekt – hos Ovid kan vi jo også lese at jentene liker det. Thea Selliaas Thorsen drøfter problemet og aktualiserer i den forbindelse både tekstkritikk og ideologikritikk.

Vibekes produksjon er omfattende og mangfoldig, men først og fremst tenker vi vel på henne som en nylatiner. Et hovedverk er doktoravhandlingen fra 2001: *Intellectual Play – Word and Picture: A Study of Nils Thomassøn's Latin Rebus Book Cestus Sapphicus. With Edition, Translation and a Corpus of Sources*, utgitt i 2002 i to bind på til sammen over 700 sider.

Det er bare rimelig at den lengste seksjonen i festskriftet er *Studia Neolatina* – 230 sider med tretten bidrag, tre norske og ti utenlandske, derav seks på latin. All latinen gjør Roggenfestskriftet til noe for seg selv, især i norsk sammenheng. De bidragene som er skrevet på latin, får *eo ipso* et særlig lærd og samtidig festlig preg. Etterantikk latin har alltid fungert sorterende og separerende, skilt lærde fra ulærde, menn fra kvinner (stort sett, da: noen av bidragene i denne seksjonen av boken trekker nettopp frem kvinner, særlig Synnøve des Bouvrie i en artikkel [på engelsk] om Anna Maria van Schurman) – og i dag, blant de få som overhodet kan noe latin, mellom dem som kan *bruke* språket tilsynelatende lekende lett, og oss andre. Man blir imponert. De latinspråklige bidragene er naturligvis ikke bare form og overflate. Mange av bidragene er substansielle nok. Men det er vanskelig ikke å bli hengende ved formen og språket, en leser latinen og ikke innholdet. Jeg vil tro at latinskribenter også føler seg litt mer

som *performers* enn andre skribenter. Det er et element av *intellectual play* i det. Et bidrag om latinske spor i den moderne romerske dialekten er utformet som en kvikk dialog, andre minner mer om latinsk stil (etter at den er rettet av Jens S. Th. Hanssen). Bidraget til Tuomo Pekkanen inntar en særstilling; det presenterer kjente dikt av antikke greske diktere i hans egen latinske språkdrakt. Morsomt! Beundringsverdige! Det er mye forskjellig å glede seg over i denne seksjonen. Danske Minna Skafte Jensen, en sentral figur i nordisk nylatinforskning, trekker frem en latinskrirende students litt hjelpeløse (men ikke derfor uinteressante) dikt om hjemlengsel, og byr på lange sitater, med oversettelse. Det spanskpråklige bidraget har jeg ikke lest.

\* \* \*

Jeg skulle ønske at festskriftet hadde hatt en tittel. *Studia in honorem...* sier veldig lite og passer bedre som undertittel. Men hva kunne passe som en kort og informativ tittel når det gjelder den mangfoldige Vibeke? Kanskje *Jo visst kan hun latin!*

Jeg skulle også gjerne sett at Vibekes bibliografi ble presentert. To ting taler i mot: Den ligger jo på nett, i Cristin-systemet, og den ville opptatt ganske mye plass, det dreier seg om over 160 artikler og bøker. Bibliografien ville ha gitt oss en imponerende samlet oversikt. Ikke *alle* kjenner Vibeke.

Alternativt, eller gjerne i tillegg, ville jeg likt å få Vibekes selvbiografi på noen sider, altså hennes livsvei og tanker om egen virksomhet, alternativt en *appreciation* utenfra som går ut over den generelle beundringen og takknemligheten som de to forordene og enkelte

avsnitt hos noen av bidragsyterne gir uttrykk for. Savnet blir heldigvis delvis avhjulpet av det intervjuet fra *Klassekampen* som er gjengitt i festskriftet, og Hilde Sejerstedts bidrag.

Festskriftet har ingen indeks, verken *locorum*, *verborum* eller *nominum priorum*. Godt er det. Det ville krevd et formidabelt arbeid, og hatt lite for seg.

Festskriftet har heller ingen *tabula gratulatoria*. Den kunne lett blitt lang. Men oppføring i en festskrift-*tabula* er jo noe som mest tilbys sammen med en forpliktelse til å kjøpe festskriftet, eller en forhåndsinnbetaling. Det er en måte å finansiere det på. Festskriftet til Vibeke er sjenerøst delfinansiert ved en større bevilgning på fra IFIKK, Vibekes institutt, og ved en mindre sum fra Academia Latinitati Fovendae, der Vibeke er medlem. Dessuten har forlaget, det norske *Hermes Academic Publishing*, som drives av Jens Braarvig og Amund Bjørsnes, brukt betydelige økonomiske ressurser og nedlagt mye arbeid i festskriftet. Det er som sagt påfallende få feil i boken, så vidt jeg har registrert. Et *eris* er blitt til et *erit* i et sitat fra et av Alf Torps latinske dikt, hvordan vi nå skal forklare det.

Festskriftet er gedigent: 564 sider, 1,3 kilo, 135 kroner i porto som vanlig brev. Boken ligger godt i hånden. Omslaget er smakfullt, papiret er godt, formatet sjenerøst, typografien klar. Hvert bidrag begynner på en høyreside. Forlaget opplyser at det er trykket 160 eksemplarer av festskriftet, 60 av dem er solid innbundet. Prisen for et innbundet eksemplar er 589 kroner og for et uinnbundet 389. Som e-bok kan en få festskriftet for 89 kroner. Det er bare å gå inn på forlagets *pagina domestica*.

Jeg vet sannelig ikke hvem som vil kjøpe de eksemplarene som ligger igjen etter at jubilarnten og bidragsyterne har fått sine. Et problem med sjangeren festskrift, særlig med et såpass sammensatt *specimen* som dette, er at det frister mange, mens bare få faktisk vil skaffe seg det. Det står for mye der som en ikke er interessert nok i. Ikke mange

favner så vidt som Vibeke. Den som bare er interessert i et enkeltbidrag, kan skrive direkte til forfatteren og sikkert få tilsendt en pdf med bidraget. For riktignok er det slutt med særtrykk, men i dette tilfellet har forlaget iallfall sørget for at hver forfatter har fått en pdf med bokens paginering.

*oivind.andersen@ifikk.uio.no*